

Torah from Around the World

*De wereld staat iedere morgen als nieuw voor ons klaar;
iedereen zou moeten geloven dat zij of hij elke dag opnieuw geboren wordt.*

Ba'al Sjem Tov

Sjabbat 16 oktober / 10 Chesjwan 5782, Lech Lecha, Beresjiet/Genesis 12:1 - 17:27

Tanach blz. 22 - 30

Haftara: Jehosjoeä 5:1 - 15

Tanach blz. 437 - 439

Vertaler: John Löwenhardt

Commentaar: *professor **Jonathan Sarna** doceert Amerikaans-Joodse geschiedenis aan de Brandeis University in Waltham, Massachusetts.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.jtsa.edu/torah/abram-the-hebrew/>

Abram de Hebreëër

Op 4 november 1862, midden in de Burgeroorlog, schreef president Abraham Lincoln aan Edwin Stanton, zijn minister van oorlog: "We hebben, geloof ik, nog geen Hebreëër

benoemd.” Ten dele om die onbalans weg te werken, benoemde hij Cheme (Cherie) Moise Levy, de schoonzoon van rabbijn Morris Raphall, tot assistent-kwartiermaker met de rang van kapitein. Raphall was rabbijn in de New Yorkse kehila B’nai Jeshurun. Dit was misschien het eerste geval van positieve discriminatie (*‘affirmative action’*) in de Amerikaans-Joodse geschiedenis.

Het is in verschillende opzichten fascinerend dat Abraham Lincoln zich in 1862 zo inspande voor een Joodse benoeming. Hierbij wil ik echter een vraag stellen over de taal die hij bezigde. Waarom gebruikte Lincoln in zijn schrijven aan Stanton het woord ‘Hebreeër’ en noemde hij Levy niet eenvoudig een Jood?

Het woord ‘Hebreeër’ komt voor het eerst voor in de sidra van deze week. Aartsvader Abraham, de Bijbelse naamgenoot van Abraham Lincoln, kreeg het schokkende nieuws dat zijn neef Lot als krijgsgevangene was weggevoerd. Volgens de tekst ‘bracht een vluchteling Abram de Hebreeër [Avram ha-ivri] het nieuws’ (Gen. 14:13).

Bijbelvorsers vragen zich al lang af wat ze van de term ‘de Hebreeër’ moeten denken. Ooit verbond een oude rabbijn de term op speelse wijze met Abram’s uitgesproken non-conformisme: “De hele wereld stond aan één kant en hij aan de andere kant” (Gen. Rabbah 42:8), een eigenschap die je tot op de dag van vandaag veel bij Joden aantreft. Tom Smith’s boek *Jewish Distinctiveness in America: A Statistical Portrait* (2005) getuigt daarvan. Mijn vader, de bijbelgeleerde Nahum Sarna, kwam tot de slotsom dat ‘Hebreeër’ gewoon een etnische aanduiding was, net als ‘Kanaäniet’ en ‘Moabiet’.

Er zijn theorieën te over. Hoe dan ook: rond de tijd van Koning David, zo’n drieduizend jaar geleden, was de term ‘de Hebreeër’ grotendeels verdwenen. Gedurende het grootste deel van de vastgelegde geschiedenis stonden de nakomelingen van ‘Abram de Hebreeër’ gewoon te boek als Joden.

Na de vernietiging van de Tweede Tempel werden Joden echter het object van spot en vervolging. Meerderheden zoals Christenen en Moslims keken neer op de Joden in hun midden en noemden hen minachtend het ‘gehate en verachte ras’... en erger. In veel talen kreeg het woord Jood negatieve bijbetekenissen.

Als onderdeel van hun streven naar burgerlijke gelijkschakeling, gelijke rechten en maatschappelijke integratie, probeerden Joden met de komst van de moderniteit deze stigmata tegen te gaan. Velen vonden dat de beste manier om dit te bereiken, was om het woord ‘Jood’ maar helemaal overboord te gooien.

Het woord 'Israëliet' riep veel meer positieve associaties op en werd daarom het voorkeurswoord in verschillende landen, in Frankrijk in het bijzonder. Toen in 1790 de Joden van Newport, Rhode Island, een brief schreven aan president George Washington, die bij hen op bezoek kwam, noemden zij zichzelf 'kinderen van de stam van Abraham', een term die ze ironisch genoeg leenden van het Nieuwe Testament, Boek van Handelingen (13:26). Anderen wilden het judaïsme herbenoemen als 'Mosaïsme' of 'de overtuiging van Mozes', om zo gebruik te maken van de goede reputatie die Mozes ook onder niet-Joden genoot. Een rabbijn stelde als nieuwe naam 'Jahvisme' voor.

Maar onder Amerikaanse Joden werd de term favoriet die Abram draagt in onze sidra: 'Hebreeër'. Toen in 1788 de kehila *Mikveh Israel of Philadelphia* geld inzamelde, gebruikte ze de woorden 'de goede mensen van de Hebreeuwse Gemeente in de stad Philadelphia'. Andere voorbeelden uit het 19^e-eeuwse Amerika zijn *United Hebrew Charities* (Unie van Liefdadigheidsverenigingen), *Hebrew War Veterans* (oorlogsveteranen), *Young Men's Hebrew Association* (YMHA, jongemannen) en *Union of American Hebrew Congregations* (koepel van *kehillot*). Joden dachten dat het woord 'Hebreeër' een nieuw, inspirerend beeld van hen zou scheppen, doordat buitenstaanders hen zouden associëren met 'Abram de Hebreeër' en de nobele Israëlieten van de Hebreeuwse Bijbel.

Een tijd lang werkte deze goedbedoelde strategie. 'Hebreeërs' werd het maatschappelijk geaccepteerde ('politiek correcte') woord om Joden aan te duiden. Dat verklaart waarschijnlijk ook waarom een politicus als Abraham Lincoln het gebruikte. Het woord 'Jood' had een negatieve lading, niet-Joden gebruikten het vaak in denigrerende zin.

Met de opkomst van het antisemitisme in de laat-19^e-eeuwse maatschappij kreeg 'Hebreeër' echter hetzelfde stigma dat eens aan 'Jood' had gekleefd. Bordjes met 'Hebreeërs hoeven niet te solliciteren' en 'Wij hebben geen Hebreeërs als klant' werden even gewoon als aanvallen op 'het Joodse geld' en 'de Joodse macht'. Met het afzweren van het woord Jood bleek niets te zijn bereikt.

En daarom gingen jonge Joden vanaf het einde van de negentiende eeuw Jood als geuzennaam gebruiken. Als onderdeel van de religieuze *revival* gingen ze hun Joodse identiteit benadrukken. Ze toonden zich trots op het jodendom. De nieuwe onderwijsinstellingen waar deze jonge Joden voor stonden, noemden zichzelf allemaal 'Joods' en niet langer 'Hebreeuws': het *Jewish Theological Seminary*, de *Jewish Publication Society* en de *Jewish Encyclopedia*. Een paar jaar later werd de *Hebrew War Veterans* de *Jewish War Veterans*, veel YMHA's werden Joodse gemeenschapscentra en Hebreeuwse liefdadigheidsinstellingen werden Joodse liefdadigheidsinstellingen. De nieuwe *Oxford Living*

Dictionaries stelden dat het gebruik van 'Hebreeuws' als beleefd synoniem voor 'Joods' 'gedateerd en beledigend' was.

Dezer dagen proberen instellingen opnieuw de beeldvorming te verbeteren. In dat verband leert de opmerkelijke odyssee van het woord 'Hebreeuws' ons belangrijke lessen. Zulke veranderingen hebben misschien tijdelijk gunstige gevolgen, maar de geschiedenis suggereert dat die wel eens vluchtig zouden kunnen zijn. We doen er misschien beter aan, zoals de rabbijnen deden, te leren van 'Abram de Hebreëër', die uitgesproken non-conformist die zijn mannetje stond, zelfs toen 'de hele mensheid aan de ene kant stond en hij aan de andere'.